

VADE FARKI VE TEMERRÜT FAİZİ

Öncelikle belirtmek gerekir ki, vade farkı yasal düzenlemeler kapsamında tanımlanmış bir kavram olmayıp, enflasyonun ekonomi üzerindeki olumsuz etkisi sonucunda yargı kararları ve ticari uygulamalar ile ortaya çıkmış bir kavramdır. Vade farkı ile, para borcunun ifasındaki gecikmeden zarar gören alacaklının korunması amaçlanmıştır.

Vade farkı, taraflar arasında, borcun vadesinde ödenmemesi halinde mal ve hizmet bedeline belirlenen oranda ekleme yapılmak suretiyle borcun ulaştığı miktarı belirleyen bir unsurdur. Başka bir deyişle mal ve hizmet bedelinin ödenmesi gereken günde ödenmemesi halinde, alacağın gecikmesi nedeniyle ulaştığı miktar, yani mal ve hizmetin yeni fiyatıdır. Bu yönüyle vade farkını faizden ayırt etmek büyük önem arz etmektedir. Dolayısıyla, vade farkı istemi faiz niteliğinde olmayıp, geç ödemededen doğan fiyat farkıdır.

Temerrüt faizi ise, borçlunun ifası mümkün ve muaccel olan bir borcu zamanında ifa etmemesi ile birlikte, gecikmiş duruma düşmesi halinde talep edilebilen bir faiz çeşididir. Başka bir deyişle; temerrüt faizi, borçlunun ifada nitelikli bir gecikmesi halinde, zamanında ödenmeyen borç için ödenmesi gereken faizdir. Ayrıca, yine belirtmek gerekir ki, temerrüt faizinin hukuki varlığı doğrudan kanun hükümlerine dayanmaktadır.

A. VADE FARKI TALEP EDEBİLME ŞARTLARI

Vade farkları, sözleşmeler düzenlenirken kararlaştırılmakta ya da sonradan sürekli uygulama nedeniyle sözleşmenin bir unsuru olarak kabul edildiği durumlarda uygulanabilmektedir. Vade farkı talep edilebilmesi veya alacak iddiasında bulunan tarafın bu alacağını ispat edebilmesi için, tarafların vade farkını yazılı bir sözleşmeyle kararlaştırmaları ya da yazılı bir sözleşme bulunmasa dahi vade farkı konusunda taraflar arasında bu yönde alışagelmış bir uygulamanın bulunması gerekmektedir.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu E. 2013/19-2366 K. 2015/1533 Sayılı Kararı

“..Hemen belirtilmelidir ki, vade farkı istenebilmesi için, yanlar arasında bu yönde yazılı bir sözleşmenin ya da bu doğrultuda oluşmuş bir teamülün bulunması şarttır (Yargıtay İçtihadı Birleştirme H.G.K.nun 27.6.2003 gün ve E:2001/1, K:2003/1 Sayılı ilamı).”

Taraflar arasındaki sözleşmede vade farkı uygulanacağına ilişkin bir hüküm bulunmaması, hatta taraflar arasında yazılı bir sözleşme bulunmaması ve taraflar arasındaki ticari ilişkiden böyle bir uygulamanın varlığının tespit edilememesi halinde de sektörel uygulamalara dikkat edilecektir.

Bu kapsamda ürün satış fiyatlarının vadeye göre değiştiği, vade arttıkça ürün satış fiyatının da arttığı enerji sektöründe, vadesinde tahsil edilemeyen alacaklardan vade farkı alınmasının sektörel bir uygulama olduğu bilinmektedir.

Burada belirtmek gerekir ki, süregelen ticari ilişki içerisinde kesilen fatura içeriklerine, “vade farkı alacağı” olarak alacak kaleminin işlenmesi ve borçlu yan tarafından bu fatura içeriklerine yasal süresi içerisinde itiraz edilmemesi hali dahi, vade farkının taraflar arasında yerleşmiş bir uygulama olduğu sonucuna varmak için yeterli değildir. Yargıtay uygulamasına göre, teamülün mevcut olduğunun kabulü için en az iki ya da daha fazla vade farkı faturasının davalı tarafça itirazsız olarak ödenmiş olması gerekmektedir. (Yargıtay Hukuk Genel Kurulu E. 2004/19-470 K. 2004/462 Sayılı Kararı)

Vade farkı vade tarihinde muaccel hale gelir ve ödeme tarihine kadar işlemeye devam eder. Bu halde, vade farkının başlangıcı vade tarihi olup ayrıyeten borçlu yanın temerrüde düşürülmesine gerek bulunmamaktadır. Vade farkını temerrüt faizinden ayıran bir diğer özellik ise vade farkının borcun ferisi niteliğinde olmaması sebebiyle, vade farkına temerrüt faizi uygulanabiliyor olmasıdır.

Yargıtay 12. Hukuk Dairesi E. 2001/14317 K. 2001/15305 Sayılı Kararı

“Vade farkı mal ve hizmet satın alınmasına yönelik akitlerde özellikle kararlaştırılan ve vade tarihinden başlayarak fiili ödeme tarihinde, mal veya hizmet bedeline ekleme yapılmak suretiyle alacağın ulaştığı miktarı ifade eder. Vade farkı sözleşmenin kuruluşunda veya sözleşme şartlarına yapılan bir ilave ile kararlaştırılabileceği gibi vade farkı ilişkisinin taraflarca sürekli olarak uygulandığı, sözleşmenin bir unsuru olduğu haller ile iradeye delalet eden fiiller ve olguların oluşması ile de vücut bulabilir. Vade farkının başlangıcı vade tarihi olup, ayrıca temerrüt şartlarını yerine getirmeye ilişkin prosedüre ihtiyaç yoktur.

Vade farkı ile temerrüt faizi benzerlik gösterir ise de, temerrüt faizi temerrüde düşme tarihinden vade farkı ise vadeden başlar. Vade farkı geç ödemedden dolayı yapılması gereken ferî bir ödemeyi değil, bu bedelin vadesinden sonra ödenmeye kalkışılması halinde, mal bedelinin belirlenmesine esas teşkil eden bir unsur olmaktadır. Bu nedendir ki, vade farkına B.K.'nın 101.maddesi gereği temerrüt faizi uygulanabilir.”

B. TEMERRÜT FAİZİ TALEP EDEBİLME ŞARTLARI

Temerrüt faizine ilişkin düzenlemeler, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu (“**TBK**”) ve 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun ile ele alınmıştır.

TBK’nun 117. maddesinde temerrüt için “borcun muaccel olması” ve “bildirim(ihtar)” olmak üzere iki şart aranmıştır. Bu iki şart doğrultusunda, borçlunun ihtar ile temerrüde düşürülmesi mutlaktır. Kanun, prensip olarak borcun muaccel olmasını yeterli bulmamakta ve kural olarak alacaklının, borçlu tarafa muaccel olan borcu ödemesi gerektiğini ihtar etmesini aramaktadır.

Kanunen ihtarın geçerliliği herhangi bir şekle tabi değildir. Ancak, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 18. maddesi “*tacirler arasında diğer tarafı temerrüde düşürmeye ilişkin ihtarlar noter aracılığıyla yapılır*” hükmünü havidir. Bununla birlikte ihtar, muhataba ulaşmak ile hüküm doğurmaktadır. İhtarda bir süre tanınmış ise sürenin sonunda, bir şarta bağlanmış ise şartın gerçekleşmesi üzerine borçlu temerrüde düşer.

Bununla birlikte TBK madde 117/2, yukarıda anılan prensibin dışında kalan ve ihtara gerek bulunmayan halleri ikinci fıkrada belirtmiştir. Bu istisnaların başında gelen durum ise, “*borcun ifa edileceği günün tarafların anlaşması ile belirlenmesi*” halidir. Bu anlaşmanın varlığı halinde alacaklının, borçluyu temerrüde düşürmesi için ihtara ihtiyacı yoktur. Taraflarca belirlenen vadede borç ifa edilmediği takdirde, belirlenen sürenin sona ermesi ile ihtara gerek olmaksızın borçlu temerrüde düşer.

Yargıtay 12. Hukuk Dairesi E. 2017/57 K. 2017/11678 Sayılı Kararı

“Takip öncesi dönem için temerrüt faizi istenebilmesinin temel koşulu, şayet borcun belli bir günde ödenmesi taahhüt edilmemişse, borçlunun temerrüde düşürülmesidir (6098 Sayılı TBK’nun 117/2. maddesi).

Taraflar arasında imzalanan ve yukarıda adı geçen sözleşmenin, ödemeye dair 12.1. maddesi; “... raporu, yüklenici veya vekili tarafından imzalandığı tarihten başlamak üzere en geç sözleşmesinde yazılı sürenin sonunda, eğer sözleşmede bu hususta bir kayıt yoksa otuz gün içinde tahakkuka bağlanır. Bu tarihten başlamak üzere otuz gün içinde de ödeme yapılır” şeklinde düzenlenmiştir. Dolayısıyla, hak ediş raporunun, borçlu Belediye tarafından, tahakkuka bağlanmasından itibaren en geç 30 gün sonra ödeme yapılacağı belirlenmekle bu tarihten sonra borçlunun, herhangi bir ihtara lüzum kalmadan, temerrüde düştüğünün kabulü gerekir.”

Yargıtay'ın işbu kararında da açıkça görüldüğü üzere; sözleşmede 30 gün sonra ödeme yapılacağı düzenlenmiş olması sebebiyle, yazılı talebin veya faturanın tebliğinden itibaren 30. günün sonunda, ayrıca bir ihtara gerek kalmaksızın, borçlu temerrüde düşmüş olacaktır.

Uygulanacak temerrüt faiz oranının belirlenmesi için ise, öncelikle taraflarca imzalanmış sözleşmenin bu konuda bir düzenleme içerip içermediğine bakılması gerekmektedir. Böyle bir anlaşma bulunmaması halinde, uygulanacak faiz oranının belirlenmesi hususunda, 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun'da yer alan hükümlere göre hareket etmek gerekecektir.

Yargıtay 19. Hukuk Dairesi E. 2003/12338

K.2004/1742 Sayılı Kararı

"... temerrüt tarihinden sonra ise var ise taraflar arasında belirlenen temerrüt faiz oranı, eğer bir anlaşma yok ise 3095 sayılı yasada öngörülen temerrüt faizi oranı uygulanması gerekir."

3095 sayılı Kanun'un ilgili hükümleri şu ifadeleri havidir:

*"KANUNİ FAİZ MADDE 1 - Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanununa göre faiz ödenmesi gereken hallerde, miktarı sözleşme ile tespit edilmemişse bu ödeme yıllık **yüzde dokuz oranı** üzerinden yapılır"*

*TEMERRÜT FAİZİ MADDE 2- Bir miktar paranın ödenmesinde temerrüde düşen borçlu, sözleşme ile aksi kararlaştırılmadıkça, geçmiş günler için **1 inci maddede** belirlenen orana göre temerrüt faizi ödemeye mecburdur.*

*Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının önceki yılın **31 Aralık günü kısa vadeli avanslar için uyguladığı faiz oranı, yukarıda açıklanan miktardan fazla ise, arada sözleşme olmasa bile ticari işlerde temerrüt faizi bu oran üzerinden istenebilir. Söz konusu avans faiz oranı, 30 Haziran günü önceki yılın 31 Aralık günü uygulanan avans faiz oranından beş puan veya daha çok farklı ise yılın ikinci yarısında bu oran geçerli olur."***

Vade farkının başlangıcı açıklandığı üzere vade tarihidir. Temerrüt faizinin başlangıcı ise borçlunun temerrüde düştüğü tarihtir. Bu husus bakımından da iki kavram birbirinden farklılık arz etmektedir.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu E. 1999/19-933 K. 1999/950 Sayılı Kararı

“Vade farkı alacaklının gecikmeden kaynaklanan zararını karşılamayı amaçlar. Ne var ki, temerrüt faizinde olduğu gibi alacaklının uğradığı zararı telafi eder fonksiyonu ile temerrüt faizine benzerlik göstermekte ise de, vade farkı hem kendine özgü yapısı hem de temerrüt faizi sözleşme ile başka bir usul kararlaştırmış değilse borçlunun temerrüde düşmesi tarihinden başlayacağı halde; vade farkı vadeden itibaren başlar.”

Temerrüt faizi ve vade farkı uygulamada sıklıkla karşılaşılan ancak aynı sıklıkla da karıştırılan iki düzenlemedir. Yukarıda da belirtmiş olduğumuz üzere her iki kavram da alacaklının zararının tazminini amaçlıyor olsa da vade farkı, ödemenin kararlaştırılan vadede yapılmaması halinde, söz konusu hizmet veya malın alacağı yeni fiyattır. Temerrüt faizi ise, ödemenin süresinde yapılmaması halinde, doğrudan kanuni düzenlemeler ile ortaya çıkan ferî nitelikte olan bir alacaktır. Bu kapsamda, vade farkı alacağına da faiz işletilmesi mümkün olacaktır.

Saygılarımızla

Sayın Law & Consulting